

СЕКЦІЯ 2.
**Реформування правоохоронної і судової систем:
український і зарубіжний досвід**

SECTION 2.
**Reforming of law enforcement and judicial systems:
Ukrainian and foreign experience**

Ботвинник В.

студентка III курсу

юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету

Науковий керівник: к.ю.н., доцент

кафедри кримінального права та процесу ТНЕУ

Рогатинська Н. З.

СЛІДЧИЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ЗАВДАННЯ, ПОВНОВАЖЕННЯ

Сучасні реалії та стан криміногенної обстановки у країні вимагають принципово нових підходів до організації взаємодії правоохоронних органів як однієї з найефективніших організаційно–управлінських форм протидії злочинності. У зв'язку з цим при виявленні, розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень важливу роль відведено слідчому, який повинен забезпечити організацію і проведення в розумні терміни досудового розслідування та здійснити при цьому ефективну взаємодію з підрозділами інших правоохоронних органів, експертами, відповідними фахівцями та ін. З прийняттям у 2012 р. Кримінального процесуального кодексу України (далі –КПК України) одним із основних завдань кримінального провадження визначено забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінального правопорушення з тим, щоб кожний, хто його вчинив, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини (ст. 2 КПК України). Безумовно, ефективність досягнення цього завдання у певній мірі залежить від належної та ефективної організації взаємодії органів і підрозділів, що залучаються для розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Метою даного дослідження є визначення ролі слідчого у кримінальному провадженні через розкриття його завдань та повноважень.

Відповідно до пункту 17 частини 1 статті 3 Кримінального процесуального кодексу України (надалі – КПК) слідчий – службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом (КПК України), здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень [1].

Законодавство закріплює за слідчим «процесуальну самостійність», що сприяє його незалежності та ефективного виконання завдань, якими він уповноважений. Так, КПК визначає, що слідчий самостійно здійснює свої повноваження і забороняє втручання в його процесуальну діяльність особами, які не мають на це права.

Процесуальна самостійність слідчого є гарантією швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування. Однак наразі законодавство побудовано таким чином, що слідчий, на нашу думку, перебуває майже у цілковитій саме процесуальній залежності від прокурора. Хоча чинна редакція КПК містить декларацію про його самостійність, а саме про те, що слідчий,

здійснюючи свої повноваження, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється, вона залишає йому обмаль можливостей для прийняття процесуальних рішень дійсно самостійно.

Здійснюючи відповідну процесуальну діяльність, слідчий керується такими завданнями [2]:

- 1) захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень;
- 2) охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження;
- 3) забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності слідчих органів Національної поліції;
- 4) забезпечення відшкодування фізичним і юридичним особам шкоди, заподіяної кримінальними правопорушеннями;
- 5) виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, і вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення.

Слідчі наділені процесуальним статусом, який визначає їх права та обов'язки як учасників кримінального процесу [3, с.141]. Це питання розглядається науковцями протягом тривалого часу, але деякі аспекти процесуального статусу слідчого потребують більш детального наукового розроблення та нормативного закріплення. Якщо проаналізувати КПК України 1960 р. то можна зауважити, що слідчий наділений більш ширшими правами та процесуальними обов'язками. Так, за кодексом 1960 року, слідчий міг самостійно порушувати кримінальну справу і її зупиняти, притягувати в якості обвинуваченого, проводити допити, огляди тощо, а також міг оцінювати докази за своїм внутрішнім переконанням та призначати експертизи. У чинному КПК у цих процесуальних діях слідчий обмежений.

Повноваження слідчого передбачені ч.2 ст.40 КПК України, згідно з якою, слідчий уповноважений: розпочати досудове розслідування, якщо є наявні підстави для цього, закріплені КПК; проводити слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії у необхідних випадках, передбачених КПК або доручати проведення цих дій відповідним оперативним підрозділам; повідомляти особі про підозру, але за погодженням з прокурором. Також слідчий може складати процесуальні документи, такі як: обвинувальний акт та клопотання про застосування примусових заходів виховного або медичного характеру і подавати їх на затвердження прокурору. Він може звертатися до слідчого судді з клопотанням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, яке до цього було погоджене із прокурором. Ще може ініціювати закриття кримінального провадження, якщо є підстави для цього, передбачені ст.284 КПК. Як ми бачимо, чинний КПК значно зменшив права слідчого.

З повноважень слідчого впливають і його обов'язки, якими є: дотримання вимог законодавства (Конституції України, КПК та інших законів України) під час здійснення процесуальної діяльності; виконувати доручення і вказівки прокурора, за невиконання яких, слідчий може бути притягнений до відповідальності; заявляти самовідвід у випадках, передбачених ст.77 КПК, а також забезпечувати повне, всебічне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень з дотриманням вимоги, встановлених кримінальним процесуальним законодавством тощо.

Отже, роль слідчого у кримінальному процесі визначається саме повноваженнями і завданнями, які він здійснює у ході процесуальної діяльності. У ході дослідження встановлено, що слідчий є процесуально незалежний та самостійний суб'єкт кримінального процесу. Він зобов'язаний дослідити усі обставини справи у повній мірі і визначити, які обвинувачують чи виправдовують особу та пом'якшують чи обтяжують вину. Головним його завданням є розкрити злочин, та знайти винних у його вчиненні. Слідчий наділений широкими повноваженнями, відповідно до яких він самостійно приймає рішення при здійсненні своєї діяльності, але є моменти, які він зобов'язаний погоджувати із прокурором і виконувати його вказівки, що фіксуються у письмовому вигляді.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України (редакція від 23.04.2020). *Відомості Верховної Ради України*, ст. 17, 40, 284.

2. Наказ Міністерства внутрішніх справ «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України» (від 06.07.2017). *Офіційний вісник України*, с.45.

3. Сидорчук В. В. Поняття та види правового статусу слідчого. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, № 3, 2019.

Буртняк І.

студентка II курсу

юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету

Науковий керівник: доцент, к.ю.н.,

доцент кафедри міжнародного права

та міграційної політики ТНЕУ

Яремко О.М.

СИСТЕМА СЛУЖБОВИХ ЗЛОЧИНІВ У ЗАКОНОДАВСТВІ КРАЇН РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї

На рівні Конституції України закріплено два основоположні, базові принципи: загально-дозвільний - «дозволено все, що не заборонено законом» і спеціально-дозвільний (чи дозвільний) (ч. 1 ст. 19) - «дозволено лише те, що прямо передбачено законом» (ч. 2 ст. 19) [1]. При цьому, як зауважує Ф. Веніславський, «якщо перший принцип зумовлює зміст і спрямованість поведінки людини та всіх інститутів громадянського суспільства, яким гарантується можливість діяти будь-яким чином та у будь-який спосіб, не порушуючи індивідуальну свободу, права інших людей чи законодавчо встановлені заборони, то другий принцип, поширюючи свій нормативний вплив на органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, суттєво обмежує цих суб'єктів у виборі варіантів чи моделі своєї поведінки» [3]. Проте в Україні, як і у багатьох інших сучасних державах, непоодинокими є випадки, коли службові особи органів державної влади та місцевого самоврядування діють не «лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [1], а тому у зв'язку з цим повинні нести відповідальність, в тому числі, й кримінальну (залежно від ступеня суспільної небезпеки правопорушення).

Одна із специфік службових злочинів - їх вчинення особами, які в першу чергу самі зобов'язані забезпечувати реалізацію та охорону норм права.

Про особливість і складність службових осіб як суб'єкта злочину свідчить, насамперед, доповнення законодавцем ст. 18 «Суб'єкт злочину» Кримінального кодексу України (далі – КК України) ч. 3 і ч. 4 [2]. Адже дана стаття (ст. 18 «Суб'єкт злочину») містить дефініцію лише одного із багатьох видів спеціального суб'єкта злочину – «службові особи» [2].

В Україні більшість злочинів у сфері службової діяльності згруповані в окремому розділі - розділ XVII Особливої частини КК України «Злочини в сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» - та передбачають відповідальність за зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), за зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364-1 КК України), здійснення народним депутатом України на пленарному засіданні Верховної Ради України голосування замість іншого народного депутата України (ст. 364-2 КК України), перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365 КК України), зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 України), службове підроблення (ст. 366 КК України), декларування недостовірної інформації (ст. 366-1 КК України), службову недбалість (ст. 367 КК